

Куприна Н.М., Павлова О.С.

КРУГООБОРОТ ОБОРОТНОГО КАПИТАЛА И ФАКТОРЫ, НА НЕГО ВЛИЯЮЩИЕ

Введение. В виду частой смены экономических условий в Украине за последние годы, тема управления оборотным капиталом в период формирования рыночных отношений не теряет своей новизны и актуальности. В последнее время в экономической литературе появились публикации, рассматривающие вопросы, связанные с управлением оборотным капиталом.

Состав и размещение оборотного капитала зависят от того, в какой сфере он функционирует: в производственной, торгово-посреднической, сфере услуг. Эффективность оборотного капитала использования также зависит от сферы и времени его нахождения.

Постановка задачи. Целью данной работы является определение кругооборота оборотного капитала и факторов, оказывающих существенное влияние на него. В процессе исследования мы опирались на работы ученых, специализирующихся на этой проблематике: И. Бланка, В. Шеремета, А. Золотарева, А. Поддерегина, П. Осипова, О. Терещенко, А. Заинчковского, В. Ковалева, О. Коноваловой, В. Фролова, Д. Горового и других авторов.

Результаты. Оборотный капитал проходит три стадии кругооборота: денежную, производственную и товарную. На первой стадии в момент авансирования средств осуществляется приобретение и накопление необходимых производственных запасов.

В производственном процессе авансируется стоимость для создания продукции: в размере стоимости использованных производственных запасов, перенесенной стоимости основных средств, затрат на труд (заработная плата и связанные с ней расходы). Производственная стадия кругооборота оборотного капитала завершается выпуском готовой продукции, после чего наступает стадия реализации.

Третья стадия кругооборота оборотного капитала продолжается до тех пор, пока товарная форма собственности не превратится в денежную. Получение выручки от реализации свидетельствует о полезности созданной предприятием стоимости и о возвращении авансируемых в нее средств. Денежная форма, которую приобретает оборотный капитал на третьей стадии его кругооборота, одновременно и является начальной стадией будущего оборота капитала. Цель функционирования капитала будет достигнута тогда, когда будет получен прирост денежных средств по сравнению с вложенной суммой.

Оборотный капитал авансируется в оборотные производственные фонды и фонды обращения [1, с. 199]. Соотношения оборотных средств, находящихся в сфере производства и в сфере обращения является неодинаковым для различных видов экономической деятельности. Объясняется это особенностями организации производства, снабжения и сбыта, а также системы расчетов. В пищевой промышленности характерной особенностью является значительная материалоемкость продукции, т.е. наибольший удельный вес в структуре оборотных средств принадлежит запасам сырья и основным материалам.

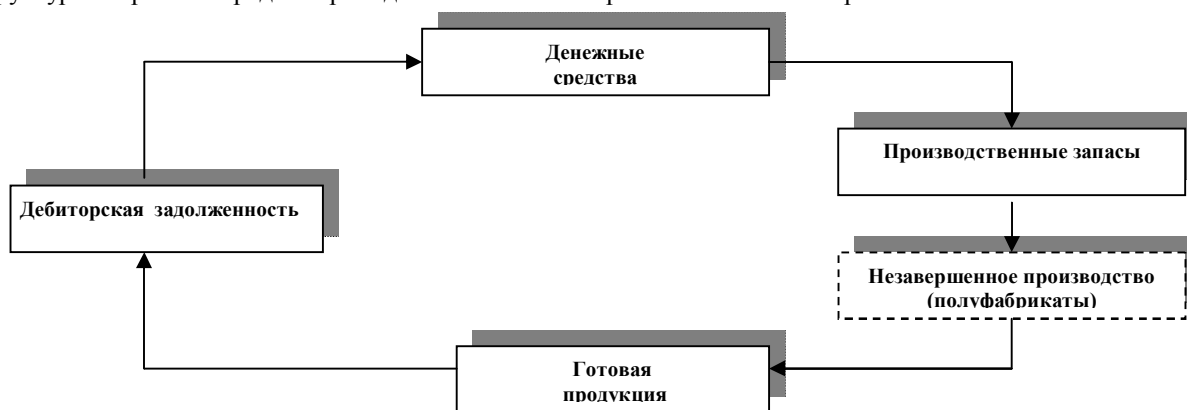

Рис. 1. Кругооборот оборотного капитала пищевой промышленности.

Кругооборот оборотного капитала пищевой промышленности, по нашему мнению, можно представить на рис. 1 (он начинается и заканчивается в фазе «денежные средства»). Некоторые экономисты [3, с. 19] исключают из кругооборота такой элемент оборотного капитала как незавершенное производство, что на наш взгляд, не совсем правильно. Ведь во многих подотраслях пищевой промышленности доля незавершенного производства в оборотных производственных фондах очень значительна: например, в плодоовощеконсервной 18,7%, в винодельческой – 81,7% [4, с. 134].

Кругооборот оборотного капитала пищевой промышленности, по нашему мнению, можно представить на рис. 1 (он начинается и заканчивается в фазе «денежные средства»). Некоторые экономисты [3, с. 19] исключают из кругооборота такой элемент оборотного капитала как незавершенное производство, что на наш взгляд, не совсем правильно. Ведь во многих подотраслях пищевой промышленности доля незавершенного производства в оборотных производственных фондах очень значительна: например, в плодоовощеконсервной 18,7%, в винодельческой – 81,7% [4, с. 134]. Во многом это объясняется исключительно спецификой технологии изготовления продукции. В условиях плановой экономики стадия производства и по времени ее

протекания, и по средствам, сосредоточенным в ней, является определяющей: на нее приходится 65-70% всего времени кругооборота средств и финансовых сумм. По мнению А. Золотарева «развитие экономики Украины имеет свои особенности: в воспроизводственном процессе преобладает стадия обращения. Сфера обращения оборотного капитала в промышленности Украины занимает 65-75% времени кругооборота средств, а также и сосредоточенных в ней оборотных фондов, необходимых для осуществления воспроизводственных процессов. Следствие этого – увеличение расходования оборотных средств для создания реализованной продукции и ухудшение других показателей» [2, с. 29].

Кроме того, необходимо отметить, что аналогичная тенденция характерна и для предприятий пищевой промышленности. Так, в сахарорафинадной, масложировой и хлебопекарной подотраслях – сфера обращения составляет более 50%, а в винодельческой и плодоовощеконсервной – более 70% [3, с. 133].

Эти данные свидетельствуют о стагнации – сокращении объемов производства продукции пищевой промышленности, оказанных услуг и выполненных работ и об отвлечении в непродуктивную сферу огромных денежных средств, что свидетельствует об ухудшении расчетно-платежной дисциплины во взаиморасчетах между субъектами хозяйственной деятельности в масштабе всей страны. Произошла в прямом смысле деформация оборотных средств и изменена их функциональная направленность не на развитие производства, а на обслуживание сферы обращения [3, с. 130–131]. Перерывы в производственном процессе, на наш взгляд, могут быть ликвидированы лишь дополнительной суммой оборотных средств, полученной по кредиту у коммерческих банков, что приведет не только к росту оборотного капитала, но и к увеличению себестоимости продукции, росту цен, развитию инфляционных процессов и снижению уровня конкурентоспособности производимой продукции.

Нами предложено выделить 4 группы факторов, влияющих на скорость оборота и эффективность использования оборотного капитала с выделением общих и специфических, внутренних и внешних (табл. 1).

Таблица 1. Классификация факторов, влияющих на эффективность, ликвидность и оборачиваемость оборотного капитала

		Факторы	
Общие		Специфические	
Внутренние	Отраслевая специфика	- снижение длительности финансового цикла предприятия за счет рационального управления элементами оборотного капитала;	
		- снижение материалоемкости продукции и непроизводительных потерь за счет рационального использования всех видов ресурсов и организации производства;	
Внешние	Конъюнктура рынка	- изменение норм расходования запасов и нормативов оборотных средств за счет внедрения новой техники и технологии и рационального управления движением запасов;	
	Географические границы рынка	- ускорение оборачиваемости и эффективности использования за счет комплексного механизма управления оборотным капиталом;	
	Государственное регулирование	- усовершенствование механизма управления оборотного капитала за счет улучшения системы учета и документооборота предприятия.	
Внешние	Конъюнктура рынка	- конкурентные позиции предприятий на рынке;	
	Географические границы рынка	- инфляционные процессы;	
	Государственное регулирование	- ценовая конъюнктура мирового рынка.	
Внешние	Географические границы рынка	- удаленность от потенциальных поставщиков и покупателей;	
	Государственное регулирование	- выбор рациональных форм поставок производственных запасов, готовой продукции;	
	Государственное регулирование	- удаленность предприятия от магистральных путей сообщения.	
Внешние	Государственное регулирование	- налоговая политика государства;	
	Государственное регулирование	- установление форм расчетов НБУ;	
	Государственное регулирование	- регулирование наличного и безналичного обращения денежных средств НБУ;	
Внешние	Государственное регулирование	- установление курса обмена валют НБУ.	

Скорость кругооборота оборотного капитала и его эффективность на различных фазах зависят от отраслевых особенностей и конкурентной позиции предприятия на рынке, других факторов рынка, государственного регулирования и географического положения промышленного производства. При этом отраслевая принадлежность вносит ряд особенностей в производственный процесс, определяет характер потребляемых в производстве материалов и т.д., а это оказывает непосредственное влияние на показатели оборачиваемости и рентабельности.

Выводы. Таким образом, влияя на различные фазы кругооборота, отраслевая специфика, конъюнктура рынка, государственное регулирование и географическое положение производства вносят существенные коррективы в решение задачи управления оборотным капиталом. Поэтому процесс принятия решений, ориентированных на увеличение эффективности при сохранении платежеспособности, должен учитывать характерные особенности его финансово-хозяйственной деятельности предприятия, которые в значительной степени зависят от того, какой отрасли промышленности она принадлежит, и какую позицию занимает на рынке.

Источники и литература

1. Фінанси підприємств: Підруч. / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф.. А.М. Поддєрьогін. 4-ге вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.

2. Золотарев А. Рациональное использование оборотных средств в промышленности // Экономика Украины. – 2001. – №7. – С.29-32.
3. Коновалова О.В. Вдосконалення методики аналізу оборотних активів підприємств гірничорудної промисловості // Трансформація курсу „Економічний аналіз діяльності підприємства”: Тези доповідей міжнар. наук. метод. конф. 16–17 травня 2002 р. К.: КНЕУ, 2002. – С. 241–243.
4. Осипов П.В. Интергальный производственный потенциал пищевой промышленности. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2004. – 289 с.

Кучкова Н.В.

ЗАГАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВИКОНАННЯМ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

ВСТУП. Інституційну реформу фінансової системи держави із запровадженням так званого бюджетного федералізму було розпочато з прийняттям Конституції України. Конституційні засади щодо розмежування і самостійності державного і місцевих бюджетів було доповнено положеннями Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" й ратифікацією Європейської хартії про місцеве самоврядування. Стара бюджетна модель перестала відповідати сутності нововведень, перетворилось на джерело постійної напруженості у відносинах між центром і місцевими органами влади. Щороку закон про Державний бюджет встановлював тимчасові правила формування державного і місцевих бюджетів, їх взаємодії, розподілу повноважень і закріплення джерел доходів. За таких умов бюджетними рішеннями була властива непослідовність і непередбачуваність, низька ефективність бюджетного процесу.

Перегляд принципів перебудови, створення цілісної бюджетної системи України з визначенням повноважень і відповідальності учасників бюджетного процесу запровадив Бюджетний кодекс України. Місцеві бюджети стали більш стабільними й передбачуваними, оскільки зменшилась кількість не профінансованих повноважень. Органи влади отримали більше стимулів для збільшення надходжень до місцевих бюджетів і підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів територіальних громад. Ці вдосконалення вимагають від фінансистів кваліфікованого підходу до управління бюджетним процесом.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ. Відповідно до положень Бюджетного кодексу фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету. Оптимальний розподіл функцій, встановлення основних вимог, запровадження нових технологічних підходів, ефективна співпраця та відповідальність кожного учасника бюджетного процесу є передумовами успішного використання бюджетних коштів. Тому краще розуміння основних аспектів процесу виконання бюджетів дозволить учасникам використовувати спеціальні дані, документи та процедури в процесі виконання бюджету, а також застосовувати ці знання в практичній роботі як індивідуально, так і в своїх підрозділах.

Ефективне управління виконанням місцевого бюджету набуває особливої актуальності в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. Поставлені завдання та цілі будуть досягнуті тільки за умови фінансового їх забезпечення, але в той же час вони не повинні виходити за межі наявних фінансових ресурсів. Взяті зобов'язання повинні відповідати визначеним призначенням. Оскільки бюджети повинні мати збалансовані поточні доходи та поточні видатки, то рівень витрат і особливо їх структура в будь-якому році визначається відповідно до обсягу надходжень. Тому найважливішим завданням стадії виконання бюджету має стати реалізація визначених бюджетних завдань та функцій, виходячи з необхідності досягнення конкретних результатів при мінімальних витратах.

Основне завдання організації та управління виконанням відповідного місцевого бюджету полягає в забезпеченні відповідності діяльності розпорядників бюджетних коштів визначеній меті та завданням. Важливим чинником організації виконання бюджету є система стимулювання кращих результатів. Основою має стати правило, що кошти, зекономлені за рахунок підвищення ефективності використання відповідною установою сум затверджених асигнувань, залишаються у розпорядника коштів і спрямовуються на поліпшення виконання завдань. Поширеною практикою щодо цього є система контрактів, що передбачає низку стимулів за досягнення окреслених результатів.

Практика свідчить, що більшість проблем, які виникають на стадії виконання, – це питання, яким було приділено недостатньо уваги на стадії формування. Тому своєчасне виявлення передумов, що призводять до проблем, дозволить скоординувати зусилля на виправленні помилок та недопущенні негативних наслідків. На нашу думку, дотримання принципів економності, ефективності та дієвості є основним завданням організації та управління виконанням бюджету. Фінансування громадських послуг повинно здійснюватися на основі таких принципів: плановості, цільового спрямування, ефективного та результативного використання коштів, оптимального поєднання власних надходжень бюджетних установ, запозичень та бюджетних коштів, додержання режиму економії та здійснення постійного контролю за їх використанням.

Принцип плановості означає, що бюджетні призначення головним розпорядникам коштів визначаються рішенням про місцевий бюджет та виділяються відповідно до нього. Крім цього, встановлені рішенням повноваження мають кількісні та часові обмеження.

Принцип цільового спрямування полягає у тому, що кошти виділяються головним розпорядникам коштів та використовуються на чітко визначені цілі та заходи.

Принцип ефективного використання коштів передбачає результативність діяльності, тобто виконання завдань з найменшими витратами фінансових ресурсів. Бюджетні кошти надаються на умовах забезпечення